

اطلاعات و جریان اطلاعات در سازمان‌ها

نویسندگان

دکتر علی صادق‌زاده و ایقان

دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کارشناس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

دکتر محمد حسن‌زاده

عضو هیئت علمی و مدیر گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس

اعظم نجفقلی‌نژاد و رجوی

دانشجوی دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کارشناس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

صادق زاده وایقان، علی، ۱۳۵۲ -
اطلاعات و جریان اطلاعات در سازمان‌ها/ نویسندگان علی صادق زاده وایقان، محمد حسن زاده،
اعظم نجفقلی نژاد و رجوی
تهران: نشر کتابدار، ۱۳۹۲
۴۳۶ ص.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا
یادداشت: واژه نامه
یادداشت: کتاب نامه
موضوع: مدیریت دانش
موضوع: مدیریت دانش -- ایران -- نمونه پژوهی
موضوع: اقتصاد دانش بنیان
موضوع: منابع اطلاعاتی -- مدیریت
شناسه افزوده: حسن زاده، محمد، ۱۳۵۶ -
شناسه افزوده: نجفقلی نژاد و رجوی، اعظم
رده کنگره: ۱۳۹۲ ۶ الف ۱۶ ص/ ۳۰/ ۲ HD
رده دیویی: ۶۵۸/۴۰۳۸
شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۳۲۳۴۵

www.ketabdar.org
mohseni@ketabdar.org

عنوان: اطلاعات و جریان اطلاعات در سازمان‌ها

مؤلفان: دکتر علی صادق زاده وایقان، دکتر محمد حسن زاده، اعظم نجفقلی نژاد و رجوی

مجموعه کتابدار: ۲۵۷

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۲ / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۴۱-۰۶۳-۴

تلفن: ۸۸۹۷۹۵۶۱ / ۸۸۴۸۱۳۵۳-۴

دورنگار: ۸۸۹۷۹۵۶۰ / همراه: ۰۹۱۲۱۸۸۳۵۸۱

نشانی پخش: کتابدار، تهران، صندوق پستی ۱۹۷۳ / ۱۴۱۵۵

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
بخش اول	
تعاریف و مفاهیم اطلاعات	۱۵
فصل اول: چیستی اطلاعات.....	۱۷
اطلاعات چیست؟.....	۱۷
از داده تا خرد.....	۱۹
مفهوم اطلاعات از دیدگاه صاحب‌نظران: از فرایند تا شناخت.....	۲۱
فصل دوم: ارزش اطلاعات.....	۲۵
ارزش اطلاعات.....	۲۵
سنجش ارزش اطلاعات.....	۳۴
فصل سوم: انواع اطلاعات.....	۳۷
انواع اطلاعات.....	۳۷
انواع منابع (قالب‌های) اطلاعات در سازمان‌ها.....	۴۴
انواع دانش.....	۴۸
دانش ضمنی و صریح.....	۴۹

۵۱	فصل چهارم: مدیریت اطلاعات
۵۱	مدیریت اطلاعات و ضرورت آن
۵۳	مدیریت اطلاعات به منزله قابلیت اصلی سازمان
۵۶	مدیریت چرخه اطلاعات
۵۷	مدیریت فناوری اطلاعات

بخش دوم

اطلاعات در اقتصاد دانش‌محور ۶۱

۶۳	فصل پنجم: چپستی اقتصاد دانش‌محور
۶۳	اقتصاد کلاسیک تا اقتصاد دانش‌محور
۶۷	ماریچ سه بخشی به عنوان مدلی برای اقتصاد دانش‌محور
۷۲	قوانین اقتصاد دانش‌محور
۷۳	مزایای اقتصاد دانش‌محور
۷۹	فصل ششم: ویژگی‌ها و شاخص‌های اقتصاد دانش‌محور
۷۹	انعطاف‌پذیری (خاصیت ارتجاعی)
۸۱	شرایط مورد نیاز برای رسیدن به یک اقتصاد دانش‌محور
۸۶	شاخص‌های اقتصاد دانش‌محور
۸۸	مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌محور
۹۱	عوامل موفقیت در اقتصاد دانش‌محور
۹۳	فصل هفتم: کارکرد اقتصادی اطلاعات
۹۳	اطلاعات عامل ظهور جامعه اطلاعاتی
۹۴	همگرایی اطلاعات و ارتباطات
۹۷	کارکردهای اطلاعات در صنعت و اقتصاد
۱۰۰	کانال‌های تأثیر دانش بر رشد اقتصادی
۱۰۱	تجاری‌سازی دانش
۱۰۳	تجاری‌سازی نتایج پژوهش‌ها
۱۰۷	فصل هشتم: خدمات اطلاعاتی و اقتصاد دانش‌محور
۱۰۷	مطلوبیت خدمات اقتصاد دانش‌محور
۱۰۸	اقتصاد دانش‌محور: اقتصاد خدماتی
۱۱۰	رمز موفقیت در ارائه خدمات اطلاعاتی

بخش سوم

اطلاعات در سازمان ۱۱۳

فصل نهم: تولید اطلاعات در سازمان	۱۱۵
مقدمه	۱۱۵
ایجاد دانش	۱۱۷
تأثیر دانش بر توسعه	۱۱۸
سازمان دانش تولید	۱۲۱
چرخه تحقیقات در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی	۱۲۲
نقش اشتراک دانش در تولید دانش	۱۲۵
فصل دهم: توزیع و گردش اطلاعات در سازمان	۱۲۹
از اقتصاد سنتی تا اقتصاد کنونی	۱۲۹
توزیع و گردش اطلاعات در سازمان‌ها	۱۳۱
انواع گردش و جریان اطلاعات در سازمان‌ها بر اساس مدل ارتباطات علمی	۱۳۳
مدل‌های جریان اطلاعات در سازمان‌ها	۱۳۶
فصل یازدهم: منابع اطلاعاتی در سازمان	۱۴۱
ساختار سازمان‌ها	۱۴۱
منابع اطلاعاتی در یک سازمان تحقیق و توسعه (R&D)	۱۴۳
منابع اطلاعاتی سازمان‌ها	۱۴۶
همکاری‌های علمی و پژوهشی ملی و بین‌المللی به عنوان منابع اطلاعاتی	۱۵۱
مدیریت دانش: عامل نوآوری	۱۵۳
فصل دوازدهم: ممیزی اطلاعات در سازمان	۱۵۷
ممیزی اطلاعات	۱۵۷
ضرورت و دستاوردهای ممیزی اطلاعات	۱۵۹
از تحلیل نیازها تا ممیزی اطلاعات	۱۶۱
فرایند ممیزی	۱۶۳

بخش چهارم

جریان اطلاعات در سازمان ۱۷۱

فصل سیزدهم: چستی جریان اطلاعات	۱۷۳
مقدمه	۱۷۳
مفهوم و ماهیت جریان اطلاعات	۱۷۴
جریان اطلاعات	۱۸۱
مراحل عمده جریان اطلاعات	۱۸۳

- وضعیت کنونی جریان اطلاعات در کل پژوهشکده‌های وابسته به مراکز آموزش عالی کشور..... ۳۸۶
- وضعیت کنونی جریان اطلاعات در پژوهشکده‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۳۸۸
- وضعیت کنونی جریان اطلاعات در پژوهشکده‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی..... ۳۹۰
- وضعیت کنونی جریان اطلاعات در پژوهشکده‌های دانشگاه آزاد اسلامی..... ۳۹۱

بخش ششم

راهکارها و افق‌های پیش رو ۳۹۵

۱. در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات ۳۹۷
۲. در زمینه همکاری و تعامل با پژوهشکده‌ها..... ۳۹۷
۳. در زمینه رفع محدودیت‌های مالی..... ۳۹۸
۴. در زمینه وضع، تسهیل و تغییر قوانین و مقررات..... ۳۹۸
۵. در زمینه آموزش..... ۳۹۸
۶. در زمینه پشتیبانی..... ۳۹۹
۷. در زمینه برنامه‌ریزی..... ۳۹۹
۸. در زمینه مدیریت..... ۴۰۰
۹. در زمینه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی..... ۴۰۱
۱۰. در زمینه پژوهشی..... ۴۰۱
۱۱. در زمینه نیروی انسانی..... ۴۰۲
- پیشنهادات اجرایی..... ۴۰۲
- فهرست منابع..... ۴۰۵
- واژه‌نامه انگلیسی به فارسی..... ۴۲۳
- واژه‌نامه فارسی به انگلیسی..... ۴۲۹

مقدمه

در عصر حاضر، اطلاعات ثروت و قدرت محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، در این عصر، سازمان‌هایی موفق‌ترند که بتوانند بیشترین بهره را از اطلاعات ببرند و جریان حاکم بر آن را به نحو شایسته مدیریت کنند. کارکنان، مواد، ماشین آلات، پول و اطلاعات مهمترین سرمایه‌های هر سازمانی محسوب می‌شود. ولی اطلاعات سرمایه‌ای است که چهار سرمایه دیگر را نیز کنترل می‌نماید. با توجه به اهمیت اطلاعات در سازمان‌ها، شناسایی روند تولید، ذخیره، گردآوری و اشاعه اطلاعات و به طور کلی جریان اطلاعات از اهمیت برای برخوردار است. این امر در مورد سازمان‌های پژوهش‌محور ارزش مضاعفی دارد. پس از جنگ جهانی، به علت توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی، پژوهشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی رکن اساسی صنعت و تولید هستند. از طرفی جریان اطلاعات که مستلزم فرایند تبدیل اطلاعات مصرف شده به تولید اطلاعات است و در پیشرفت توسعه و تحقیق نقش مهمی ایفا می‌کند در این سازمانها شکل می‌گیرد. اهمیت ارتقای دانش سازمانی و کسب مزیت‌های رقابتی و در نتیجه مدیریت بهینه اطلاعات، پژوهشگران را بر آن داشت تا به مطالعه جریان اطلاعات در بین پژوهشکده‌های کشور بپردازند. چون الگوی جامعی در این زمینه وجود نداشت تا پژوهشگران و متولیان پژوهش بتوانند به صورت مداوم و در قالب چارچوب معین، جریان اطلاعات را در فاصله‌های زمانی مشخص بررسی و با هم مقایسه نمایند تا میزان پیشرفت، موانع و نقش عوامل تاثیرگذار و تسهیل‌کننده به دست آید، ارائه الگوی مناسب و جامع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و یکی از اهداف اصلی این پژوهش است.

بخش مهمی از این کتاب حاصل تلاش و مساعدت‌های استادان محترم راهنما و مشاوران پایان‌نامه دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی اینجانب با عنوان "جریان اطلاعات در پژوهشکده‌های وابسته به مراکز آموزش عالی کشور و ارائه یک الگوی مناسب" است که در شهریور ۱۳۹۰ از آن دفاع شده است.

انجام چنین مطالعاتی، بدون بهره‌مندی از حمایت‌ها و رهنمودهای ارزنده استادان بزرگوار، مدیران و مسئولان متعهد و دلسوز مقدور نبود. ضمن سپاس و شکر از درگاه باری تعالی از این همه نعمت، بر خود وظیفه می‌دانم که از این افراد و نهادها خاشعانه تشکر و قدردانی نمایم:

- از پدر بزرگوارم [جناب آقای محرم صادق‌زاده]، مادر عزیزم [سرکار خانم ام‌کلثوم خوشبختی وایقان] به هر همه حال پشتیبانم بودند و دعای خیرشان کلید حل مشکلات من بود. برادران و خواهرم و خانواده‌های ارجمندشان و استاد گرامی جناب آقای سید اکبر طباطبایی وایقان که در طی این مسیر به ویژه تامین هزینه‌های سنگین تحصیلی یار و مددکارم بوده‌اند و جناب آقای محمدرضا تقی‌زاده و خانواده محترمشان که در تامین آرامش فکری مساعی نمودند،
- از استاد راهنمای دانشمندم جناب آقای دکتر محمد حسن‌زاده، افتخار عرصه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، که موضوع پایان‌نامه یکی از پیشنهادات ارزنده ایشان بوده و با پیگیری و مساعدت همه جانبه ایشان به سرانجام رسید،
- (به ترتیب الفبا) از استادان مشاور سرکار خانم دکتر فهیمه باب‌الحوائجی، سرکار خانم دکتر نجلا حریری، از استادان داور جناب آقای دکتر سعید رضایی شریف‌آبادی، سرکار خانم دکتر فاطمه فهیم‌نیا، جناب آقای دکتر عباس گیلوری، سرکار خانم دکتر فاطمه نوشین‌فرد و سایر استادان برگزار دوران تحصیلات تکمیلی‌ام جناب آقای دکتر آتش جعفرنژاد، جناب آقای دکتر عباس حری، جناب آقای دکتر یحیی دوستدار، جناب آقای دکتر علی شکویی، جناب آقای دکتر سیدوحید عقیلی، سرکار خانم دکتر صدیقه محمداسماعیل که حتی اسنادی بر من دارند،
- از جناب آقای علی‌اکبر اشعری، جناب آقای دکتر حسن امین‌لو، جناب آقای دکتر مصطفی قانع، جناب آقای دکتر پرویز اولیاء، جناب آقای دکتر حبیب‌الله عظیمی، جناب آقای دکتر محمدرضا فرهادپور، دکتر عیسی متقی‌زاده، سرکار خانم نوشین

سرایی دانش، سرکار خانم علیمحمدی و سرکار خانم الهه باقری. که در ارسال پرسشنامه‌ها و جمع‌آوری اطلاعات همکاری نمودند.

- از کلیه رؤسا، مدیران، معاونان، مدیران گروه‌ها و کتابخانه‌ها، اعضای هیات علمی و کارشناسان محترم مراکز تحقیقاتی و پژوهشکده‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی که با تکمیل پرسشنامه‌ها شاکله اصلی پژوهش را شکل دادند.
 - از ریاست، مدیران و کارشناسان محترم دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه علوم و تحقیقات، که با نهایت دلسوزی در انجام امور پیشقدم بودند.
 - از همسر پرتلاش سرکار خانم اعظم نجفقلی‌نژاد که در تنظیم کتاب، به ویژه گردآوری، ترجمه و تدوین چندین فصل مطالب مفید و ضروری که در پایان‌نامه امکان پرداختن به آنها ممکن نبود، نهایت سعی‌شان را به کار بردند و بر غنای این اثر افزودند و از دحترم فاطمه که در تمام این مدت صوری کرد.
- امید است این پژوهش به عنوان مقدمه‌ای برای انجام تحقیقات بعدی در زمینه ارزیابی جریان اطلاعات مراکز پژوهشی کشور به شمار آید و در راستای آگاهی بخشی به مدیران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور، به ویژه جامعه علمی و پژوهشگران مفید و مؤثر باشد. امیدوارم پژوهشگران محترم، با راهنمایی، توصیه و پیشنهادات ارزشمند خود مولفان را در رفع نقایص احتمالی یاری کنند.

اللهم وفقنا لما تحب و ترضی

علی صادق‌زاده وایقان

تهران - نهم دی ماه ۱۳۹۱